

VÄINÄMÖINEN TUONELASSA JA VIPUSESSA

Esitelmä Jyväskylässä 25.4.1932

Mehän kaikki tiedämme, että Kalevalaa ja yleensä suomalaista kansanrunoutta voidaan tutkia mitä suurimmalla mielenkiinnolla. Sitä on tutkittu – myöskin ulkomailla – ja on opittu tätä suomalaista runoutta pitämään aivan erikoislaatuksena. Se kuvastaa niin kehittyntä ja kaunista kansallista sielunelämää, että sellaista tuskin tapaa muualla; siksi erikoislaatuista se on ollut. Me saamme heti ylevän kuvan muinaisten suomalaisten elintavoista, oli se tapahtunut esi-isien aikana tai oli se eletty muualla. Missä vain suomensukuisia kansoja on ollut, on heidän elämänsä ollut sangen romanttista, niinkuin se kuvastuu muinaissuomalaisessa runoudessa. Sen ulkonaisessa elämässä on ollut monenlaisia piirteitä; esimerkiksi huolenpito puhtaudesta ja terveydestä, jollaista ei muualla ole huomattu.

Kaikista merkillisin ja kuvaavin piirre meidän kansamme muinaisuudessa oli sen erikoinen luottamus sanan ja tiedon voimaan. Sana merkitsi paljon. Kansa uskoi sanan voimaan – ”Sanasta miestä, sarvesta härkää”. Sanalla oli sellainen voima, että ken tunsu synnyt syvät, hänellä oli valtaa sen yli, johon hän oli sanansa kohdistanut. – Suomen kansa on näin ollen meidän mielikuvituksessamme kuin toistenkin kansojen mielikuvituksessa ollut tietäjäkansa, jonka tieto ja taito oli toisista kansoista poikkeava, jonka tieto ulottui syvälle ja joka osasi käyttää tätä tietoa. Maailman kirjallisuuden runoteoksista tuskin tapamme sellaista sankaria kuin Väinämöinen. Sanansa voimalla hän voi tehdä mitä vain: Väinämöinenhän rupesi tekemään venettä sanan voimalla. Se on harvinainen piirre ihmiskunnan kirjallisuudessa. Sentähden emme ihmettele sitä, että Suomen kansaa on pidetty erikoisena kansana. Mitä Kalevalassa kerrotaan Väinämöisestä, sen tapaista kerrotaan kyllä muistakin. – Tosin kyllä suomalaiset käyttivät

miekkaakin ja kävivät sotaa; mutta tunnetut tutkijat selittävät, että he eivät pitäneet niin suurella arvossa miekan käyttöä kuin sanan käyttöä – ja se onkin se puoli tässä Suomen kansan muinaisuudessa, mikä meitä on eniten viehättänyt. Nyt, kun tavallisesti tutkitaan suomalaisten ominaisuuksia, ei kiinnitetä paljonkaan huomiota juuri näihin asioihin. Niitä pidetään taikauskoina, taianomaisina ja yliluonnollisina. Yleensä ajatellaan vain heti, että kaikki kansat ovat alkuasteellaan olleet taikauskoina. Ne eivät ole tienneet, kuinka asiat ovat elämässä olleet ja ovat kuvitelleet kaikenlaista, ja heillä on ollut samanlaisia taikauskoina käsityksiä ihmisen voimasta kuin yleensäkin alkuperäisillä kansoilla. Tieteelliset tutkijat eivät sen enemmän kiinnitä huomiota niihin; ne ovat tavallista taikauskoina heidän mielestään. Heidän huomionsa kiinnittyy realistiseen kauteen ja siihen, mitä muistoja on Suomen kansan historiasta. Se on antanut yleensä kauniin kuvan Suomen kansan elämästä. – Mutta kun ihminen, joka on perehtynyt meikäläiseen ajatukseen; joka kuka ties on kokenut jotakin niin sanotuista yliluonnollisista asioista ja nimittää itseään okkultistiksi – kun sellainen ihminen tutustuu sellaiseen vanhaan mytologiaan kuin Kalevalaan, hän lukee sitä aivan toisella tavalla.

Hän kiinnittää tietenkin suurta huomiota kaikkiin realistisiin kuvauksiin siitä, mitä on ollut fyysillisestä elämästä. Mutta melkein vielä suurempaa huomiota hän kiinnittää niihin asioihin, jotka tuntuvat salaperäisiltä, mielikuvituksellisilta ja taikauskoinilta, sillä niistä hän on näkevinään, kuinka paljon kyseessä olevalla kansalla on ollut tietoa ja kokemuksia. Hänen huomionsa kohdistuu sellaisiin asioihin, jotka tuntuvat aivan tuulesta temmatuilta, esimerkiksi juuri siihen, että Väinämöinen veistää itselleen venettä sanan voimalla, jolloin hän huomaa, että häneltä puuttuu kolme syntysanaa, joita hän sitten lähtee etsimään. Hän etsii niitä ensin maailmalta, mutta ei löydä niitä, sitten tuonelasta, mutta ei löydä niitä sieltäkään. Sitten hän matkaa vanhan

tietäjän Antero Vipusen luo, jonka vatsassa saa nuo kaipaamansa sanat. – Nämähän ovat hassuja kertomuksia, joissa ei ole pontta eikä perää. Mutta okkultistin huomio kiinnittyy niihin, kun hän lukee tuollaista runoa sen tähden, että hän huomaa siinä kertomuksessa tulevan näkyviin, että tuolla kansalla on ollut tietoa toisenlaisistakin asioista kuin vain näkyvistä. Hän myöskin huomaa heti, onko nämä asiat oikein kerrottu, perustuvatko ne oikeaan kokemukseen ja tietoon, vai ovatko ne turhia ja onko niihin lisätty sellaista, joka ei vastaa todellisuutta. Hän osaa sen arvostella, sillä hänellä on toista tietä saatua tietoa; kun hän lukee, hän osaa myös arvostella. Ehkä hän ilokseen näkee, että – ”nämä kirjathan kertovat aivan realistisesti”, tai – ”tuossa on jotakin lisätty ja tuossa on jäänyt pois...” jne. Hän ei ollenkaan välitä siitä, että tieteelliset tutkijat sanovat, kun he lukevat Väinämöisen tuonelan matkasta: ”Jaa, jaa..., siinä koko aines on saatu kristinuskosta, katolisen kirkon legendoista, sillä Jeesushan kävi tuonelassa. Hänestä kerrotaan, että hän kävi Haadeksessa ja saarnasi sieluille vankeudessa. Epäilemättä on koko tämä tuonelakertomus siitä saatu; ja on sellainen toisinto, jossa kerrotaan tuonelan matkasta Jeesuksen yhteydessä, ja mainitaanhan jotakin kirkostakin siinä matkassa.” – Tämä osoittaa, arvelee tieteellinen tutkija, että koko kertomus, joka on niin kauniisti kuvattu, on kirkollista alkuperää.

Noin ei ajattele kuitenkaan okkultisti, sillä hän muistaa heti, ettei tuollaisen viisaan olennon käynti tuonelassa ole kristillistä alkuperää. Jos Jeesuksesta kerrotaan, että hän kävi tuonelassa saarnaamassa, niin samantapaistahan kerrotaan myöskin esimerkiksi Orfeuksesta – ja ne kertomukset ovat paljon vanhempia kuin kristinusko. Orfeus meni myöskin manalaan. Siellä oli joki, jonka yli Kharon souti veneellään. Tiedemiehet sanovat, että koko Orfeus-legenda on saattanut tulla Egyptistä. Tällaisia kertomuksia oli Euroopassa, Egyptissä, Intiassa, Persiassa – ja Amerikassakin jo silloin, kun Amerikka oli vielä tuntematon Euroopassa. Tämä kertomus ei ole millään tavalla

kristillistä alkuperää, vaan se on aivan yleismaailmallinen. – Kysymykseksi muodostuukin nyt: onko se saanut alkunsa jostakin määrätystä paikasta maapallolla ja missä se sellainen paikka on, vai onko se syntynyt itsestään. Onko siis taru tuonelassa käynnistä syntynyt Egyptissä ja kulkeutunut Kreikkaan, vai onko se syntynyt eri paikoissa ja eri aikoina ikäänkuin itsestään. Jos se olisi syntynyt tietyllä seudulla – emme välitä mistä syystä – sillä ei ole mitään merkitystä: sadut voivat syntyä niin kuin itsestään, ei se mitään merkitse eikä tarkoita. Mutta jos samanlaisia satuja on syntynyt kuin itsestään siellä täällä, silloin kysymys muuttuukin toiseksi. Silloin emme enää voi pyyhkäistä sitä pois ja sanoa, ettei se mitään merkitse. Täytyy kysyä itseltään, mitä tuo tuonelassa käynti merkitsee, joka esiintyy eri kansoilla ja samanlaisena. Silloin voimmekin kääntyä asioihin, joita okkultisti tietää.

Jokainen tällainen tuonelassakäynti on asia, joka tulee jokaisen ihmisen eteen – ja on jokaisen suuren ihmisen edessä. Jokainen suuri ihminen, vapahtaja, viisas ihminen, on kyllä saanut aina käydä myöskin tuonelassa; hänelle on tuonela ja kuoleman maa täytynyt olla avoinna. Kun tuollaiset legendat eli myytit ovat syntyneet eri puolilla maapallolla, niin se merkitsee, että näissä eri kansoissa on elänyt ihmisyksilöitä, jotka ovat käyneet tuonelassa. asia on tällä tavoin ajatellen yksinkertainen ja luonnollinen.

Kun me luemme ja tutkimme Väinämöisen tuonelassa käyntiä, niin meidän täytyy heti tunnustaa, että kertomus siinä kohdassa kuin se esitetään ja kaikissa muissakin paikoissa on realistinen, oikein kerrottu. Väinämöinen lähti tuonelaan hakemaan kolmea sanaa, lähti siis hakemaan sieltä tietoa. Hän oli elävä ihminen lähtiessään näin tuonelaan. Mutta millä tavoin hän sinne lähti? – Ei tuonelaan lähdetä noin vain tässä fyysisessä ruumiissa. Meidän täytyy ymmärtää ilman muuta, että Väinämöinen lähti tuonelaan samalla tavoin kuin kaikki suuret viisaat aina ovat sinne lähteneet. Hän astui ulos tästä

näkyväisestä ruumiista; ei tappamalla itseään, vaan okkultisella tavalla, jolla viisaat kylliksi kehittyneet ihmiset voivat astua ulos ruumiistaan. Väinämöinen lähtee siis tuonelaan toisessa ruumiissa – nimittäkäämme sitä astraalis-eetteriseksi ruumiiksi – ja silloin hän tulee tuonelan joelle, jonka toisella rannalla on Tuonen tytti. Tätä hän kehottaa tuomaan veneen, jotta hän pääsisi tuonelan joen yli. – Väinämöinen tahtoo mennä vainajien luo katsomaan, minkälaiset olot heillä siellä ovat ja samalla saamaan ohjausta ja tietoa heiltä siitä, mitä etsii. – Tuonen tytti katsoo Väinämöistä hyvin pitkään ja sanoo: ”Mikä sinut on tänne tuonut ja mitä täällä teet?” – Väinämöinen vastaa: ”Kuolema toi.” – Tuonen tyttiä ei vastaus tyydytä; hän sanoo Väinämöistä ”kielastajaksi” kysyen, mikä hänet tappoi. – ”Teräs tempoi tuonelaan”, vastaa Väinämöinen. – ”Ei sovi valehdella”, sanoo Tuonen tytti. Ja kun Väinämöinen vielä keksii sanoa, että vesi hänet manalle saattoi, selittää Tuonen tytti, että jos teräs tappoi, kuinka verta valuisi; jos vesi manalle saattoi, silloin vesi vaatteista valuisi. – Tuonen tytti näkee Väinämöisestä, että tällä on kummallinen ruumis. Kumma kyllä, jos ihminen kuolee veteen, silloin hän äkkiä lähtee ulos fyysillisestä ruumiistaan, ja se heijastuu hänen ulkomuotoonsa – tuo kosteus ja veden valuminen. Samoin jos ihminen on äkkiä eronnut maailmasta muunlaisen kuoleman kautta, sekin näkyy hänen eetteriruumiistaan. Sen tähden tämä Kalevalan kuvaus on aivan yhtäpitävä okkultismin kanssa. – Väinämöisen on lopulta tunnustettava, että hän on tullut muulla tavoin, ja surkutellen Tuonen tytti viimeinkin ottaa hänet tuonelaan. – Koko tämä keskustelu on huomattava siinä suhteessa, että meistä kuka tahansa ei voi astua tuonelaan ilman lupaa. Täytyy ensin saada lupa mennä aivan kuin kuolleiden rauhaa häiritsemään, jos nimittäin menemme persoonallisesti kuolleiden maailmaan. Tämä on hyvä ja realistinen kuvaus yksityiskohtiaan myöten.

Sitten, kun Väinämöinen on päässyt tuonelaan, niin tuonen väki alkaa pitää puoliaan. Ei sanota mitään vainajista; ne eivät kykene

mihinkään, mutta muut tahtovat kahlehtia Väinämöisen, ja he nukuttavat hänet; Tuonen akka antaa hänelle juomaa, joka nukuttaa. Väinämöinen silloin itseksensä arvelee melkein kuin arkana, mitenkä tässä oikein käy – kun suuret voimat alkavat vetää hänen sieluaan niin, että on vaikeata päästä siitä vapaaksi. – Sitten kerrotaan, että Tuonen ukko alkaa kutoa verkkoa, jonka Tuonen poika vetää jokeen esteeksi Väinämöisen poispääsulle tuonelasta. – Tämä taas kuvaa sitä, kuinka mieletöntä on lähteä kuoleman maailmaan, jollei ole saanut siihen lupaa ja jollei osaa täydellisesti hallita tilannetta. Tämä on mielenkiintoinen realistinen kuvaus; sillä ei ole tahdottu sanoa, että Väinämöinen olisi niin huono, ettei tietäisi mihin menee. Väinämöiselle ei näet käynyt hullusti. Hän muutti itsensä käärmeeksi ja puikkelehti verkon lävitse ja pääsi pois. Kerrotaan, että hän varoitti ihmisiä näkyväisessä maailmassa herättyään fyysilliseen maailmaan: ”Älkää menkö tuonelaan ilman asiaa eikä sillä tavoin, että itsenne tappaisitte. Siellä on vaikea olla.” – Itse runossa ei ole kerrottu mitä havaintoja hän teki; mutta jälkeinpäin hän kertoo: ”Siellä on vaikea olla käärmeiden kanssa. Jos ei ole hyvin elänyt täällä maan päällä, on vaikeaa olla tuonelassa.” Se oli hänen varoituspuheensa alku. – Sitä etsimäänsä tietoa hän ei saanut tuonelasta; hän kävi siis astraalitasolla vainajia katsomassa, mutta ei löytänyt kaipaamaansa tietoa. – Sitten Väinämöinen tiellä kulkiessaan tapaa vainajan, joka sanoo hänelle, että ne sanat ovat tuolla vanhalla Antero Vipusella, joka on vallan mahdoton ukko. Hän on maannut horroksissa jo niin kauan, että pensaat ja puut ovat kasvaneet hänen päälleen, että hän on aivan metsän peitossa. – Väinämöinen, tultuaan paikalle, hakkaa koko kasvullisuuden pois nähdäkseen mikä otus siellä alla oikein on. – ja kerrotaan, että kun Väinämöisen jalka luiskahti, hän putosi Vipusen suuhun ja siitä edelleen vatsaan. Siellä Väinämöinen ajatteli, että täytyy herättää tämä ukko. Hän teki itselleen pajan ja rupesi takomaan siellä Vipusen vatsassa. Ja kun hän piti semmoista jyminä, vanha Vipunen heräsi ja antautui keskusteluun. Monta sivua on Kalevalassa

siitä, mitä kaikkea tuo Vipunen silloin sanoo. Hän manaa ja sättii aluksi, mutta Väinämöinen ei ole millänsäkään, vaan takoo edelleen ja odottaa, että Vipunen lopettaisi puheryöppynsä. Kun Vipunen vihdoinkin lopettaa pitkän nuhdesaarnansa, Väinämöinen sanoo hänelle tulleensa tietoa saamaan ja tahtoo kolme tarvitsemaansa sanaa. Hänen vaatimuksessaan on mm. nuo ihmeelliset sanat: ”Ei sanat salahan joua eikä luottehet lovehen, mahti ei joua maan rakohon, Vaikka mahtajat menevät.” – Vipunen lopuksi lauhtuu ja ihmettelee, että jopa on kumma mies tullut hänen luokseen. Ja Vipunen ”aukaisi sanaisen arkun”. Väinämöinen saa kuulla syviä asioita, joiden joukossa ovat ne ”kolme sanaa”, joita hän oli kaivannut. Kun Vipunen sitten pyytää Väinämöistä lähtemään pois häntä vaivaamasta, jättää Väinämöinen hänet rauhaan; hän oli saanut mitä oli tahtonut.

Kun lukee tätä kertomusta Väinämöisen Vipusessa käynnistä, silloin tuollainen salatieteen asiantuntija ymmärtää, että se viisaus ja se tieto, joka Väinämöiselle annettiin, johtaa näkymättömään maailmaan johonkin vielä syvemmälle kuin äskeinen käynti tuonelassa. – Tuo sana ”syvälle” on kuin nousua korkealle, mutta se on syvälle samalla. Voisi sanoa, että hän meni taivaaseen, mutta samalla meni maan sisään. – ja voisi sanoa, että jos Väinämöinen tuonelassa käydessään vetoaa niihin joukkoihin ja niihin tietoihin, joita oli varhemmassa luomiskaudessa, jota nimitetään Kuu-manvantaraksi niin tässä hän käydessään Vipusen luona vetoaa niihin olentoihin, jumaliin ja enkeleihin, jotka ovat vielä varhemmista ajoista; Aurinko- ja Saturnus-manvantaroista. Ja siihenhän ei kykene kuka tahansa; tarvitaan paljon enemmän tietoa ja voimaa, enemmän kykyä voidakseen mennä Vipusen vatsaan. – Asiahan realistisesti katsoen on niin kummallinen, että kun ihminen salatieteellisellä tiellä tulee siihen kohtaan, että hänen pitää etsiä tietoa hyvin kaukaisesta maailmasta, hyvin vanhaa tietoa, jota muinaisilla viisailloilla olennoilla on ollut, niin hän aivan realistisesti – se on juuri kummallinen kohta – joutuu suuren jättiläisen eteen, ja hänen täytyy silloin – niin voi epäilemättä käydä – astua suun

kautta sen sisään. Mutta niinkin voi käydä, että hän väkipakolla lohkaisee itselleen tien sisään sen jättiläisen ruumiin läpi, ja siellä hän sitten etsii ja saa sitä tietoa, niitä näkemyksiä ja taitoja, joita kaipaa. – Tämä on siis myöskin aivan hämmästyttävä kohta Kalevalassa. Siinä on näin realistisesti kerrottu miten asiat tapahtuvat. Tuollaista ei voi arvostella, jos ei tiedä mitään niistä asioista; mutta jos sattumalta tietää kuinka asiat ovat, täytyy sanoa että iloisesti hämmästyty, kun näkee, että tuossa vanhassa muinaissuomalaisessa runoudessa on kuvattu symbolisesti näitä mystillisiä asioita. Totuudenetsijän, joka kolkuttaa taivaan ovelle, täytyy vähän kuin väkiryynnäköllä vallata tuo taivas. Niinhän Jeesuskin sanoo. Eihän tänä päivänä Antero Vipusen ”tasoa” eli taivastasoa tarvitse kuvata niinkuin Kalevalassa. Voimme puhua henkisemmällä tavalla ”ovista” joiden kautta täytyy mennä. Mutta asia on sama. Ja minä tiedän, että tällainen käynti jättiläisen vatsassa voi tulla meidän eteemme.

Toinenkin piirre Kalevalassa pistää silmään. Se on se, että kun Vipunen herää, hän alkaa kovasti puhua, jolloin hänen suustaan tulvii sellaisia nuhdesanoja, että se tuntuu kerrassaan kauhealta. Niin on, kun totuudenetsijä laskeutuu syvyyksiin. Siellä oudot voimat alkavat häntä pelotella ja kietoa siinä määrin, että jos hän ei pysy rohkeana, hän voi säikähtää ja pelästyä pahasti, rynnätä tiehensä; eikä sitä tiedä, kuinka siinä saattaa käydä. – Tämä on siis neuvo totuudenetsijälle: älä ole milläsikään; ole tyyni. Jos tuntuu, että nuo voimat ovat rohkeasti sinua vastaan, niin ole sinä samalla tavalla sanoissa. On kysymys mielen asenteesta. Tämä kertomus toteaa, että Väinämöinen takoo. Mutta sanotaan myöskin, että hän käytti omia jäseniään takoessaan. Se osoittaa, että salatieteellisellä totuudenetsijällä ei tarvitse olla ulkonaisia aseita puolustukseksien. Hänellä ei saa olla muuta kuin malttinsa ja tietonsa, sillä hän ei säikähdä noita voimia. Ja silloin hän saa niiltä sitä tietoa, mitä kaipaa.

Ja kun Väinämöinen tuli pois sieltä Vipusen vatsasta, hän osasi

rakentaa veneensä valmiiksi.

Olen kertonut näistä samoista asioista kirjoissani ”Kalevalan avain”, ”Onko Kalevala pyhä kirja” ja ”Uudestisyntyvä Suomi”. Ja toivoni on, että edelleen vielä enemmän voisin tutkia tätä vanhaa suomalaista okkultismia.

Pikakirjoittanut Reino Kuosma

Ruusu-Risti, 1977, huhtikuu, nro 4, 1–9